

Dacă se întâmplă ca pașii să te poarte în această viață către vreo bisericuță creștină din Nairobi, capitala Kenyei, caută cu privirea, printre Bibliile jerpelite, atinse de-a lungul vremii de milioane de mâini, o broșurică de 40 de pagini cu un titlu percutant: „It's Our Turn to Eat“ („E rândul nostru să mâncăm“). Editată de bisericile creștine din Nairobi, lucrarea este o culegere de pasaje din cartea jurnalistei britanice Michela Wrong, puse față în față cu citate din Biblie. Deși pare un sacrilegiu, pentru populația din Kenya comparația are substanță și înțeles. Broșura este singurul mod în care kenyenii pot înțelege decăderea lumii lor și corupția Guvernului de la Nairobi. Acestea sunt povestite de activistul exilat John Githongo Michelei Wrong, jurnalista care l-a ascuns în apartamentul său din Londra.

De la apariția din 2009, nicio librărie din Kenya nu a acceptat să vândă cartea, de frica repercusiunilor. Refuzul n-a pus în mișcare „din mână-n mână“ doar broșura, ci a inspirat și o piesă de teatru și inițiativa unui post de radio din Nairobi de a oferi cartea gratuit ascultătorilor. De asemenea, o campanie USAID a distribuit 5.000 de exemplare în toată Kenya. Asta fără a-i pune la socoteală pe donatorii privați care au cumpărat peste 3.000 de copii ale cărții, oferindu-le „pe sub mână“ comunităților de studenți din Kenya. „Ca scriitor, știi că ți-ai făcut bine treaba în momentul în care librăriile refuză să se asocieze cu numele tău“, zâmbește Michela, rostind fiecare cuvânt cu mândrie, într-un accent britanic impecabil.

De la lansare, „It's Our Turn to Eat“ a fost vândută într-un tiraj de 40.000 de exemplare, derizoriu comparativ cu fenomenele de masă precum „Harry Potter“ sau „Saga Amurg“, dar un record absolut pentru o carte de nișă despre frământările politice din Africa. Deși astfel de cărți sunt rareori traduse în alte limbi, „It's Our Turn to Eat“ are deja variante în germană și spaniolă, iar cea italiană se află în pregătire. Despre o traducere în limba română nici nu poate fi vorba, deși tocmai în România s-a

Între Copșa Mică și Nairobi

Englezoaica Michela Wrong a virat de la modă la geopolitică după ce a trăit pe viu Revoluția Română din '89. Douăzeci de ani mai târziu, cărțile sale controversate se vând la „negru“ în Africa. De Diana-Florina Cosmin

produs momentul de cotitură al Michelei de la editoriale de modă la cariera care urma s-o facă cunoscută în lume.

ALBĂ CA ZĂPADA ERA NEAGRĂ.

În decembrie '89, Michela lucra la Paris pentru agenția de presă Reuters, specializându-se, printre altele, în prezentările de modă din Orașul Luminilor. „De la dezin-

„Știi că ți-ai făcut treaba ca scriitor când librăriile refuză să se asocieze cu numele tău

MICHELA WRONG

teres total față de modă ajunsesem la o adevărată fascinație”, își amintește englezoaica. Deși era îndrăgostită de combinația dintre artă și modă oferită de spectacolele haute couture, când i s-a oferit un bilet de avion către România de un grup de parlamentari francezi, Michela n-a stat nicio clipă pe gânduri. Chiar dacă îi promisese șefului său de la Reuters Paris că se va întoarce la timp pentru a-și face tura de Crăciun, odată ajunsă în centrul Bucureștiului răvășit de Revoluție, ziarista a știut că va rămâne atât cât va fi nevoie alături de mica echipă Reuters mobilizată la Hotelul InterContinental. Se întâmpla imediat după ce soții Ceaușescu fugiseră cu elicopterul și la doar câteva zile distanță de controversata lor execuție. „Era acel gen de moment după care știi că nimic nu va mai fi vreodată la fel”, își amintește ea. Nu va uita niciodată cum românii îi zâmbeau pe stradă și veneau să-i vorbească doar pentru că părea occidentală.

În România, Michela a făcut, printre altele, interviuri cu Doina Cornea, în casa din Cluj în care aceasta fusese arestată la domiciliu. Acela a fost poate primul său material controversat, pentru care a primit,

voi uita niciodată imaginea gri și amară a acelui oraș în plină iarnă, purtând blestemul poluării industriale”, își amintește ea. Articolul scris pentru Reuters, intitulat „Orașul în care zăpezile sunt negre”, povestește despre copiii din Copșa Mică pentru care „Albă ca Zăpada” nu poate fi albă, pentru că aici nici măcar zăpezile nu sunt albe.

Imediat după Revoluție, când Reuters a decis să creeze un post permanent în România, Michela a răvnit poziția de corespondent. Deși n-a obținut-o, fiind considerată un jurnalist fără experiență, a primit în schimb șansa de a face un viraj în carieră, plecând în zonele de conflict din Africa. De 20 de ani n-a mai trecut prin „kilometrul - zero” al carierei sale de corespondent de război, România, dar visează s-o revadă cândva, neapărat vara, ca să-și șteargă din memorie frigul cumplit din '89 și asfaltul acoperit de gheața murdară de noroi.

GĂURI SPRE CER. Înainte să ajungă să scrie controversata „It's Our Turn to Eat”, Michela a făcut reportaje în Eritreea, Congo, Coasta de Fildeș, la Sarajevo dar și în Rwanda, unde a surprins epilogul masacrării populației Tutsi de către populația Hutu. Intrând în Kigali, capitala Rwandei, odată cu forța de intervenție franceză din „Operațiunea Turcoaz”, englezoaica a fost martora unor scene sângeroase, greu de suportat. Deși văile și dealurile înverzite și vulcanii întunecați păreau desprinse din decorul lui Tolkien în „Stăpânul Inelelor” sau al lui C.S.Lewis în „Cronicile din Narnia”, era de necrezut că „atât de multă frumusețe naturală poate ascunde atâta cruzime omenească”, își amintește Michela. O urmărește și acum o întâmplare petrecută într-o duminică, într-o bisericuță din vestul Rwandei, la poalele Lacului Kivu. Lumina soarelui pătrundea

Într-un articol Reuters, Michela scria despre copiii din Copșa Mică pentru care „Albă ca zăpada” nu e albă, fiindcă aici nici măcar zăpezile nu sunt albe

chiar în seara apariției, o cerere de „drept la replică” din partea Frontului Salvării Naționale. Tot atunci, împreună cu un jurnalist de la „The Independent”, a ajuns, întâmplător, în locul care i-a rămas întâipărit definitiv în suflet: Copșa Mică. „Nu

prin găurile de gloanțe din acoperiș (bisericele fuseseră locuri de refugiu și, ulterior, de execuție pentru populația Tutsi), semn că în acel mic lăcaș de cult de pe malul lacului mulți oameni își găsiseră de curând sfârșitul. Înăuntru se ținea, însă, ca de

CÂND WRONG ARE DREPTATE

Jumătate italiancă, jumătate britanică, Michela Wrong (49 de ani) locuiește la Londra, colaborând ca jurnalist independent cu BBC, Al Jazeera și Reuters. Articolele sale apar în „Observer”, „Guardian”, „Financial Times”, „New Statesman”, „Spectator” și „Standpoint”.

În palmaresul său de scriitor se află până acum următoarele volume:

» „In the Footsteps of Mr.Kurtz” („Pe urmele domnului Kurtz”, 2000). Povestea mării și decăderii dictatorului congolez Mobutu Sese Seko și a regimului său care a încercat între 1965 și 1997 să șteargă toată moștenirea colonială a fostului Zair. „The Economist” a caracterizat cartea (premiată cu premiul PEN pentru non-ficțiune) drept „o poveste spusă cu tâlc, cu un delicios simț al ironiei și mai ales cu respect pentru omul Mobutu. Wrong înțelege lumea grotescă pe care Mobutu a creat-o și încearcă să afle cum s-a produs furtul unei națiuni”.

» „I Didn't Do It For You. How the World Used and Abused a Small African Nation” („N-am făcut-o pentru voi. Cum lumea întreagă a folosit și exploatat o mică națiune africană”, 2005). O perspectivă asupra unui stat de la Marea Roșie adesea trecut cu vederea – Eritreea. Michela își aduce aminte și acum de prima vizită în Eritreea, în 1996, la trei ani după ce țara își declarase independența iar diaspora se întorcea din exil. „Era enorm de multă energie, încredere, determinare”, își amintește ea. Președintele era atât de iubit de popor încât se plimba prin centrul orașului fără gardă de corp iar localnicii veneau ață către străini pentru a sporovi despre politică și lume. În prezent, acea energie nu mai există, după ce actualul regim a transformat țara într-o închisoare din care oamenii evadează ca refugiați în alte state.

» „It's Our Turn to Eat” („E rândul nostru să mâncăm”) – 2009. Titlul face referire la corupția sistemului de guvernământ din Kenya, privit prin ochii activistului anticorupție John Githongo. „Sub fostul președinte Moi, acoliții săi și-au făcut plinul. Acum e rândul nostru”, îi spuneau lui Githongo apropiații noului președinte Mwai Kibaki.

obicei, slujba de duminică. Plimbându-se în jurul bisericii, Michela avea să facă cea mai macabră descoperire a vieții sale: un buldozer nivelase temeinic pământul pentru a ascunde cadavrele celor uciși și îngropați acolo și „a nu deranja privirile trecătorilor“. Mâini sau picioare încă se mai vedeau din grămada de pământ bătătorit, fără a-i mișca în vreun fel pe localnicii care intrau și ieșeau din biserică. Acela a fost un moment de revoltă și neputință: „M-a înfuriat nespus gândul că oamenii din biserică se comportau ca în orice altă duminică obișnuită, trecând fără să clipească pe lângă cadavrele vecinilor, prietenilor sau rudelor“. Ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

VREMEA CĂRȚILOR. Cum ajunge, însă, un scriitor să-și transpună revoltele interioare într-o carte atât de controversată încât să fie interzisă în librării? Totul pornește de la un fir roșu, pe care Michela l-a găsit în momentul în care kenyanul John Githongo a sosit în pragul ușii sale din Londra, în căutare disperată de refugiu. Apoi, de trei ori pe an timp de aproape patru ani, englezoaica a călătorit, pentru documentare, la Nairobi, unde și-a stabilit temele principale de analiză. Acestea erau împărțite pe calupuri de lucru clare: „natura elitelor kenyene“, „caracterul președintelui țării“ sau „unde greșesc donatorii“. Cea mai mare provocare pentru o astfel de lucrare este, însă, a știi unde și când să te oprești. „Vine un moment în care îți spui: «Nu pot să-mi petrec tot restul vieții lucrând la cartea asta», explică Michela. Pentru ca informația să fie relevantă, cartea trebuie să vadă lumina tiparului rapid, ceea ce înăbușă așteptarea acelei „anecdote perfecte“ sau „statistici prețioase“ pe care fiecare scriitor și le dorește la un moment dat, pentru a ilustra mai spectaculos o anumită idee.

RISC MAXIM. Într-un articol din 2004 pentru „New Statesman“, unul dintre ziarele la care colaborează și în prezent, Michela împărțea jurnaliștii de război în trei categorii: nebunii, ignoranții și cei care nu pot sta deoparte. Dacă în categoria „nebunilor“ intră cei pentru care

reportaje în zone „fierbinți“ ale Globului, Michela s-ar încadra în cea de-a treia categorie. Își iubește meseria, dar este îngrozită de zborul cu avionul, simte fiori reci la vederea imprimeului camuflaj și nu a înțeles niciodată „adrenalina“ de a te afla în proximitatea unor soldați cu mitraliere AK-47 în brațe.

În Eritreea, fiecare zi debuta cu groaza de a nu călca pe un câmp minat. Pentru reportajele Reuters din timpul războiului civil din Sarajevo, a purtat zilnic o vestă antiglonț atât de grea încât avea nevoie de încă o persoană care să o ajute la îmbrăcat. Totuși, cea mai profundă senzație de teamă a simțit-o, culmea ironiei, tot în Kenya. În țara în care cărțile ei aveau să pătrundă, ulterior, „underground“, Michela a petrecut patru ani ca reporter pentru „Financial Times“, fiind adesea prinsă în revoltele de stradă. Într-o noapte din 1997, mergând cu mașina în apropierea Universității din Nairobi, s-a trezit în mijlocul unei ploii de pietre. „Când am ajuns la adăpost, eram acoperită de cioburi de sticlă, iar mașina arăta ca după un accident mortal“, își amintește ea. Păstrează și acum pietrele care i-au spart geamurile mașinii și au fost la un pas s-o ucidă. Ca un fel de *memento mori*.

Din această experiență a învățat două lecții importante. Prima: „dă întotdeauna în marșarier“. A doua: iminența morții nu te sperie atât de mult pe cât ai fi crezut. O seninătate șocantă pentru mulți, însă firească pentru cineva care și-a trăit ani din viață pe străzi blocate de cazemate din cauciucuri în flăcări. Cel mai frumos compliment pe care l-a primit vreodată a fost acela că volumele sale de geopolitică se citesc „la fel de ușor ca beletristica“. Iar dacă n-ar fi supraviețuit să-și spună povestea - și pe cea a lui John Githongo - Michela și-ar fi dorit un epitaf la fel de simplu și cuprinzător: „Femeia asta a avut o scriitură al naibii de bună!“.

„Dați-mi cartea aceea «fierbinte», pe care o vrea toată lumea”: aceasta este cea mai frecventă cerere pe care o aud librăriile kenyene după apariția ultimului volum al Michelai Wrong

războiul înseamnă adrenalină, iar ignoranții sunt tineri reporteri care se cred nemuritori, refuză până și să poarte vestă antiglonț și mor din inconștiență, „cei care nu pot sta deoparte“ au suficiență experiență cât să înțeleagă că-și riscă viața, dar știu că jobul - și identitatea lor - este cea de „correspondent de război“. După ani de